
Válogatott bibliográfia

A posztmodern társadalomtudományi irodalmából

1. Idegen nyelven

- Bauman, Z.** (1987): *Legislators and Interpreters (On Modernity, Postmodernity and Intellectuals)*. Polity Press, Cambridge.
- Bauman, Z.** (1988): "Postmodernism and sociology". *The Sociological Review*, 36:4.
- Bauman, Z.** (1992): *Intimations of Postmodernity*. Routledge, London.
- Bauman, Z.** (1991): "A Sociological Theory of Postmodernity". *Thesis Eleven*, 29.
- Best, S. — Kellner, D.** (1991): *Postmodern Theory. Critical Interrogations*. Macmillan, London.
- Boyne, R. — Rattansi, A.** (eds.) (1990): *Postmodernism and Society*. Macmillan, London.
- Calinescu, M.** (1987): *Five Faces of Modernity*. Duke University Press, Durham.
- Callinicos, A.** (1989): *Against Postmodernism. A Marxist critique*. Polity Press, Oxford.
- Connor, S.** (1989): *Postmodernist Culture*. Polity Press, Oxford.
- Crook, S. — Pakulski, J. — Waters, M.** (eds.) (1992): *Postmodernization. Changes in Advanced Society*. Sage, London.
- Dickens, D. — Fontana, A.** (eds.) (1990): *Postmodernism and Sociology*. Chicago University Press, Chicago.
- Docherty, T.** (ed.) (1992): *Postmodernism. A Reader*. Harvester Wheatsheaf, New York.
- Featherstone, M.** (1991): *Consumer Culture and Postmodernism*. Sage, London.
- Foster, H.** (ed.) (1985): *The Anti-Aesthetics (Essays on Postmodern Culture)*. Pluto, London.
- Habermas, J.** (1987): *The Philosophical Discourse of Modernity*. MIT Press, Cambridge.
- Harvey, D.** (1989): *The Condition of Postmodernity*. Basil Blackwell, Oxford.

-
- Hassan, I.** (1987): *The Postmodern Turn. Essays in Postmodern Theory and Culture*. Ohio State University Press, Columbus.
- Huyssen, A.** (1984): "Mapping the Postmodern". *New German Critique*, 33.
- Jameson, F.** (1984): "Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism". *New Left Review*, 146.
- Jameson, F.** (1991): *Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism*. Verso, London.
- Kaplan, E. A.** (1988): *Postmodernism and Its Discontents*. Verso, London.
- Kellner, D.** (1988): "Postmodernism as Social Theory: Some Problems and Challenges", *Theory, Culture and Society*, 5:2—3.
- Kroker, A. — Cook, D.** (1986): *The Postmodern Scene: Excremental Culture and Hyper Aesthetics*. St.Martin, New York.
- Lash, S.** (1991): *The Sociology of Postmodernism*. Routledge, London.
- Lyotard, J. F.** (1984): *The Postmodern Condition. A Report on Knowledge*. Manchester University Press, Manchester.
(az eredeti kiadás: *La Condition Postmoderne*. Minuit, Paris 1979)
- Norris, C.** (1991): *What's Wrong with Postmodernism. Critical Theory and the ends of Philosophy*. Harvester Wheatsheaf, New York.
- Poster, M.** (1990): *The Mode of Information*. Polity Press, Oxford.
- Rorty, R.** (1979): *Philosophy and the Mirror of Nature*. Princeton University Press, Princeton.
- Rorty, R.** (1990): *Contingency, Irony, Solidarity*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rosenau, P. M.** (1991): *Postmodernism and the Social Sciences. Insights, inroads, intrusions*. Princeton University Press, Princeton.
- Scidman, S.— Wagner, D. A.** (eds.) (1992): *Postmodernism and Social Theory*. Basil Blackwell, Oxford.
- Silverman, H. J.** (1990): *Postmodernism. Philosophy and the Arts*. Routledge, London.
- Turner, B. S.** (1990): *Theories of Modernity and Postmodernity*. Sage, London.

2. Magyar nyelven

- Ágh Attila:** "A posztmodern karnevál". *Kultúra és Közösség*, 1990, 3.
- Almási Miklós:** "Közte (jegyztek a posztmodernről és az irónikus látásmódról)", *Újhold Évkönyv*, 1991, 1.
- Almási Miklós:** "Adieu, posztmodern?". *Kritika*, 1992, 11.
- András Sándor:** "A poszt modern". *A 84-es kijárat*, 1990, július.
- Baudrillard, J.:** *A tárgyak rendszere*. Gondolat, Budapest, 1987.
- Baudrillard, J.:** "Nem lesz 2000". *2000*, 1991, 12.

3. Tematikus folyóiratszámok, kerekasztalok, körkérdések

Helikon Világirodalmi Figyelő, 1987, 1, Posztmodern amerikai irodalom.

Medvetánc, 1987, 2, Körkérdés a posztmodernről.

Literatúra, 1991, 4, Hermeneutika és dekonstrukció.

Világosság, 1991, 7—8, A posztmodern és háttere. (Kerekasztal)

Lettre Internationale, 5. (1992 nyár), Posztmodernen innen és túl.

Athenaeum, I. kötet, 3. füzet, 1992, A francia Nietzsche-recepció.

TURBO SIMMEL

"Megint akadt élvonalbeli terület, amelyen jelen van a számítástechnika, 1993/7"

The screenshot displays the Turbo Simmel software interface. At the top, there are tabs for "Number", "Situations", "Balance", and "?". The main window shows a network diagram with three nodes: "Bishop", "Secular ruler", and "Pope". A solid line connects "Bishop" and "Secular ruler", a solid line connects "Bishop" and "Pope", and a dashed line connects "Secular ruler" and "Pope". Below the diagram is the text "The original situation". To the right, a text box titled "A friend mediates" contains the text: "In earlier times, bishops could sometimes intervene between the secular ruler of their diocese and the pope. (p.7.)". At the bottom right of the main window are buttons for "Arsenal", "After", and "4 / 2".

Below the main window, there is a smaller version of the network diagram with the caption "The situation if the strategy succeeds".

At the bottom right, a "Turbo Simmel Help - Index" window is open, listing various topics and a "NOTATION" section. The "NOTATION" section defines three types of relations between actors A and B:

NOTATION	
Friendly relation	A — B
Hostile relation	A - - - B
Neutral relation	A B

.....

"Elképzelhető-e olyan regény, amelyik nem lektúrszerű, eléggé problematikus és mégis szórakoztat? Ezeknek a tulajdonságoknak a társítása, valamint a cselekményesség, sőt a szórakoztatás újrafelfedezése a posztmodernizmus amerikai teoretikusainak jutott osztályrészül.

Sajnos a "posztmodern" amolyan mindenre jó meghatározás. Az az érzésem, hogy manapság mindenre ráaggatják, ami csak tetszik annak, aki használja. Másrészt mintha egyre visszább akarnák csúsztatni az időben: eleinte úgy látszott, csak az utóbbi húsz év néhány írójára és képzőművészeire illik rá, de aztán lassanként már a század elejéig, sőt annál korábbig is elért, és a menet folytatódik, a "posztmodern" kategória hovatovább Homéroszra is rá fog illeni.

Mégis azt hiszem, hogy a posztmodern nem egy időrendileg körülhatárolható irányzat, hanem szellemi kategória, azaz inkább valamiféle Kunstwollen, vagyis alkotási mód. Mondhatni, minden kornak megvan a maga posztmodernje, ugyanúgy, ahogy — ha igaz — a manierizmusa is. (Olyannyira, hogy felmerül bennem: hátha a posztmodern csupán a történelemeleti kategóriaként értelmezett manierizmusnak a modern neve.) Szerintem minden korban elérkeznek az olyan válságpillanatok, mint azok, amelyekről Nietzsche beszél a Második korszerűtlen elmélkedésben, ahol arról van szó, hogy a történelemtudomány milyen kárt okoz. A múlt meghatároz, nyomaszt, zsarol bennünket. A történelmi avantgárd (megjegyzem, most az avantgárdot is történelemeleti kategóriaként kívánom használni) megpróbál leszámolni a múlttal. A futurista jelszó: "le a holdfényvel", jellegzetes avantgárd program, elegendő a holdfényt valami más, megfelelő dologgal helyettesíteni. Az avantgárd lerombolja, eltorzítja a múltat: az Avignoni kisasszonyok tipikusan avantgárd gesztus; majd az avantgárd továbbmegy, a figura lerombolása után meg is semmisíti azt, és eljut az absztraktig, az informálisig, a fehér, az összetépett, az elégetett vászonig, aminek az építészetben, mint minimum, a függönyfal, a stélépület, a tiszta téglatest épület, az irodalomban a beszédfolyamatbanak a *Borroughs-féle kollázs*ig, az elhallgatásig vagy a fehér papír^{ig} menő szétzilálása, a zenében pedig az atonalitástól a zörejen át az abszolút csendig tartó átmenetnek felel meg. (Ilyen értelemben a korai Cage modernnek számít.)

Elérkezik azonban az a pillanat, amikor az avantgárd (a modernség) nem tud továbblépni, mert már létrehozta a lehetetlen szövegeiről beszélő metanyelvet (és ez a konceptuális művészet). A modernségre adott posztmodern válasz lényege az, hogy a múltat — ha már megsemmisíteni nem lehet, hiszen megsemmisítése az elnémuláshoz vezet — át kell értékelni, mégpedig iróniával és nem éppen ártatlannul. Olyasfajta posztmodernségre gondolok, mint annak az embernek a magatartása, aki nagyon művelt nőt szeret, és tudja, hogy nem mondhatja neki: "kétségbeesetten szeretlek", mert tudja, hogy a nő tudja (mint ahogy azt is tudja, hogy ő, a férfi tudja), hogy az ilyen frázisokat már megírta *Liala*. De azért mégis van megoldás. Azt tudniillik mondhatja: "Ahogy *Liala* mondaná, kétségbeesetten szeretlek." Így elkerülte a hamis ártatlanság csapdáját, világosan kifejezésre juttatta, hogy ártatlan beszéd nincs többé, és mégis megmondta a nőnek azt, amit mondani akart: hogy szereti, de ezt olyan korban teszi, amelyből kivetett az ártatlanság. Ha a nő veszi a lapot, csak észereveszi, hogy ez szerelmi vallomás volt,

.....
akárhogy is. Meglehet, egyikük sem érzi magát ártatlannak, mindketten elfogadták a múlt kihívását, azt, hogy óhatatlanul csak azt lehet ismételni, ami egyszer már elhangzott, mindketten tudatosan és élvezettel, játszva ironizálnak... Mégis, megint sikerült mindkettejüknek a szerelemről beszélnie.

Irónia, metanyelvi játék, kijelentés a négyzetben. Vagyis még egy modern mű esetében az, aki nem veszi a lapot, szükségképpen elutasítja a művet, addig posztmodern téren az is lehetséges, hogy valaki nem veszi a lapot, és mindent komolynak vél. Már csak ilyen (ilyen kockázatos) az irónia. Mindig van, aki az iróniát komolyan veszi. Szerintem Picasso, Juan Gris és Braque kollázsai modernnek, és a normális embernek ezért nem kellett. Max Ernst múlt századi metszeteiből összerakott kollázsai viszont posztmodernnek voltak: úgy is lehet nézni őket, mint megannyi fantasztikus elbeszélést vagy álmleírást, nem véve észre, hogy magáról a metszeiről, sőt talán egyenesen a kollázsról szólnak. Ha ez a posztmodern, akkor világos, miért posztmodern Sterne vagy Rabelais is, miért bizonyosan az Borges, és miért lehet egy és ugyanazon művész egyszerre vagy idővel vagy rövid közökkel felváltva modern is és posztmodern is."

Umberto Eco: Szépjegyzetek a rózsá nevéhez. In: *A rózsá neve*. Árkádia, 1989.

Nyíró András: Simmel találkozik a multimédiával

Az elméleti szociológia hatalmas impulzust kapott az ötvenes években a matematikától és a logikától. A döntés- és játékelmélet, valamint a relációs logika apparátusa lehetővé tette, hogy bonyolult, szóban nehezen megfogalmazható problémákra is pontos válaszokat keressenek. A választási szokásoktól a szegregációig számtalan kérdést modelleztek ilyen eszközökkel.

Az új módszerek azonban reménytelenül megosztották a kutatókat: egyesek hajlandóak fejést ugrani a matematikába, másoktól viszont idegen az elvont érvelés. Hiába áll az ilyen könyvek bevezetőjében, hogy ezt az elméletet általános iskolai matematikatudással is meg lehet emészteni, az ötödik oldalon felbukkanó szummák elriasztják a bölcsészlelkűeket. Az igazat megvallva, néha joggal. A szerzők olykor belefeledkeznek a matematikai szépségeibe, és roppant egyszerű, könnyen szavakba önthető dolgokra is misztikus jeleket találnak ki. A vállalkozó kedvű olvasó is belegahalyodhat a térbeli preferenciákba, karakterisztikus függvényekbe. E modellek többsége mégis termékeny, bővelkedik a kristálytisza gondolatmenetekben, pontosan leírt algoritmusokban. Az alkalmazó olvasónak csak annyi a dolga, hogy konkrét példájának adataival számolja ki az eredményt. Ez azonban rendszerint elképesztő mennyiségű számolást kíván. A rabszolgamunkát kísérletünk tanúsága szerint nyugodtan bízhatjuk a számítógépre.

A Turbo Simmel a balanszelmélet eredményeire épül. Ez az elmélet az ötvenes—hatvanas években alakult ki, alapjait Georg Simmel mellékelt tanulmánya adta. A balanszelmélet a szereplők baráti és ellenséges viszonyaival, vagyis szituációkkal foglalkozik. Állítása: bizonyos szituációk sérülékenyebbek, mások tartósabbak. Ha ketten állnak szemben egy harmadikkal, akkor mindenki tudja, hogy mire számíthat. Ha viszont ketten marakodnak,

.....

akkor közös barátjuk nehéz helyzetben van, amiből csak akkor lábalhat ki, ha megváltozik a szituáció. A baráti kapcsolatokat $+1$, az ellenséges kapcsolatokat -1 jelöli. Ha a kapcsolatok szorzata pozitív, akkor a szituáció kiegyensúlyozott, ha negatív, akkor kiegyensúlyozatlan. Három szereplő esetén gyorsan elvégezhetjük a szorzást, de ha sok szituációt elemzünk, vagy több szereplővel van dolgunk, az embernek hamar elmegy a kedve a szorzástól. Az újabb keletű mesterségesintelligencia-kutatások eredményei (gráfkereső eljárások) lehetővé tették, hogy ezt számítógéppel végeztessük el. A számítástechnika másik, napjainkban robbanásszerűen fejlődő ágára, a multimédia koncepcióira támaszkodva kapcsoltuk össze a balanszelmélet állításait Simmel példáival.

Simmel tanulmánya ugyanis a balanszelmélet állításánál többet mond. Egyrészt sorra veszi a szereplők stratégiáit. A közös barát közvetíthet, a másik kettő arra törekedhet, hogy maga mellé állítsa a harmadikat. Másrészt Simmel azokat a szituációkat tartja a legérdekesebbeknek, ahol az egyik résztvevő kívülálló. Ezzel a lehetőséggel a balanszelmélet nem foglalkozik. Programunk nemcsak Simmel stratégiai arzenáljának példatárát tartalmazza, de azt is megmutatja, hogy ha sikerül az adott stratégia, akkor hogyan változhat a szituáció.

A programot úgy szerkesztettük meg, hogy a szociológia, a matematika és a számítógépek világában egyformán járatlan érdeklődő gyorsan megérthesse az elméletek alapelveit. A balanszelméletet ismerő szakember is kipróbálhatja elképzeléseit, anélkül hogy beleveszne a lélekölő számolgotásokba. Akit a modell mögött álló matematikai-logikai elméletek is érdekelnek, az támaszkodhat az irodalomjegyzékre.

Terveink szerint a Simmel-modellt kiegészítjük a szavazási modellekkel (Farquharson, Ordeshook), valamint az alkuelméleti modellekkel (Schelling), és összefüggő politikaelméleti programmal állunk elő. Távlatosabb tervünk, hogy a döntés- és játékelméleti, valamint a szegregációs és más, a sejtautomaták elvén működő modelleket is kiadjuk újfajta — posztmodern? — szociológiai tankönyvként.

A program angolul megjelent a BKE International Studies Center gondozásában.

TURBO SIMMEL

Ingyenes demo-lemez!

Forduljon a szerzőhöz, Nyírő Andrásához.
(BKE Szociológia Tanszék, 18-68-55 / 339-es mellék, vagy: ELLA 6962 NYI)

Szakkönyvajánlat Közgazdasági és Jogi Könyvkiadótól

Kozma Ferenc: A menedzser közgazdasági szemlélete

Fűzve, 297 Ft (ÁFA-t tartalmaz)

A szerző kötetét főként olyan olvasóközönségnek szánja, amely már valamilyen közgazdasági kurzust végighallgatott, tehát alapfogalmakat ismer; vállalati gyakorlata van, azaz benne él egy olyan közegben, amelynek problémáit, gondjait átéli.

Chikán Attila: Vállalatgazdaságtan

Kötve, 1590 Ft (ÁFA-t tartalmaz)

A könyv négy pillérrre épül. Elsőként a mikroökonómiát, a közgazdaságtan egyik fő fejezetét említjük. A mikroökonómiából elsősorban az emberfelfogás és a vállalat-környezet viszony fontos. A közgazdaságtan emberképe, a racionális, önérdeke szerint cselekvő ember az a kiindulópont, ahová rendszeresen visszatér a szerző.

A második pillér a szervezetelmélet, amelynek kontingencia-elméleti felfogása a vállalatgazdaságtan tárgyalásának szerves része.

A harmadik pillér az érintett-felfogás. A külső és belső környezet számtalan tényezője közül ugyanis elsősorban azok fontosak tárgyunk szempontjából, amelyek a vállalattal tartós és lényegi kapcsolatban állnak. Ezeket nevezi érintetteknek e felfogás, amely a gazdaság szereplőinek kapcsolatát kölcsönös függőségi viszonyrendszerként fogja fel.

A vállalati működés érintettjei közül a kötet kiemeli a menedzsereket, a szó felsővezetői (top menedzsment) értelmében, s a vállalat működését az ő nézőpontjukból tárgyalja.

Csanádi Ágnes — Gyurcsák Ferencné — Hevesi Zsuzsanna:

A vállalkozások pénzügyei

Fűzve, 848 Ft (ÁFA-t tartalmaz)

A kiadvány a vállalkozó és különösképpen a kezdő, újonnan alakuló kisvállalkozások számára nyújt rendkívül hasznos ismereteket. Tájékoztat a legfőbb hitelforrásokról, az egyéb pénzügyi támogatás-szervezési lehetőségekről, felvázolja a pénzügyi-üzleti terv kidolgozásának főbb elemeit, tömören, a gyakorlatra koncentráltan foglalkozik a vállalkozás számvitelével, valamint az adózások kérdéseivel.

Burgerné Gimes Anna: A világ mezőgazdasága

Gazdaságföldrajzi áttekintés. Fűzve, 530 Ft (ÁFA-t tartalmaz)

A könyv a világ mezőgazdaságának, élelmiszer-termelésének, továbbá kerskedelmének gazdaságföldrajzi, gazdaságelméleti és aktuális gazdaságpolitikai kérdéseivel foglalkozik.

Megrendelésüket szíveskedjenek elküldeni a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1054 Budapest, Nagysándor J. u. 6. címére, vagy a 131-4380-as telefax számára.

.....

"Az amerikai kutatási gyakorlattal szembeni vádak saját fejünkre hullanak vissza: amit tőlünk merőben idegen importgondolkodásként utasítunk el, nem kis mértékben épp innen, Közép-Európából terjedt át az Egyesült Államokba. Az amerikai szociológia európai gyökereinek ez a bemutatása egyszersmind arra is rávilágít, mennyivel összetettebb a térségünkre jellemző szemléleti hagyomány annál, ahogyan azt a Csepei—Wessely szerzőpáros elénk tárja: a metaforikus stílus mellett világosan kitapintható a törekvés a mennyiségi módszerek alkalmazására is."

(Moksony Ferenc)

VITA*

régióink szociológiájának esélyeiről

* Az előző számunkban (Replika 1992, 1—2.) elkezdett vita folytatása